

Nacionalismus v 21. století

nacionalismus je studován proto, že vedle uvědomování si své kultury a mírové soutěže mezi národy může vést i k napětí a konfliktům.

Etnikum a národ

Etnikum a národ jsou ve světové literatuře vnímány různě podle původu autorů a jejich světového názoru. V anglosaských zemích či Francii výraz národ znamená vlastní svrchovaný stát, národnost pak státní příslušnost. Člověk jí nabývá narozením v dané zemi bez ohledu na jeho mateřský jazyk či náboženství. V řečtině a latině pak výraz národ označuje vždy lid a ne zemi nebo stát.

Ve střední a východní Evropě můžeme výrazy etnikum a národ zaměňovat bez narušení podstaty sdělení. Oba výrazy označují kulturní a nikoliv státní příslušnost. Území obývané určitým národem může, ale nemusí být totožné s územím určitého státu. Jako etnikum označujeme takovou skupinu lidí, jež má 1. pověst o společném původu, 2. určité obývané území spojené se svými dějinami, 3. pocit soudržnosti se členy skupiny, 4. společné kulturní prvky (jedinečný jazyk, případně odlišné náboženství) a symboly (zvyky, svátky, hymny, posvátná místa), 5. vlastní jméno. Tyto znaky slouží pro odlišení etnika od jiných etnik.

Při přeměně etnika v národ lze rozlišit tři stadia. Prvním je etnická skupina, zvenčí vymezená jistými kulturními znaky, jako je dialekt, jazyk, odívání, zvyky náboženství, určité obývané území. Ve druhém stadiu – etnické společenství (etnikum) – kulturní znaky etnické skupiny slouží k její vnitřní soudržnosti a uvědomění odlišnosti od ostatních etnik. V rámci jednoho etnika může existovat řada etnických skupin (u Němců např. Bavoři, Švábové atd...). Třetí stadium – národ – nastává s rozvojem výrazného politického vědomí etnika. Mimořádné jsou pro národ vztah k území, neboť to je základem pro tvorbu vlastního státu a společný vysoký stupeň „*vědomí vzájemné soudržnosti*.“

Mezi západní, střední a východní Evropou existují významné rozdíly v chápání národa. Západoevropské je založeno na svobodné volbě. Každý bez ohledu na svou etnickou příslušnost se může přihlásit k určitému národu. Národ je chápán jako společenství všech občanů daného státu. Role jazyky a náboženství je spíše druhořadá. Příkladem může být česká etnická příslušnost kombinovaná s britskou národní příslušností. Toto vnímání národa zveme **politické, občanské či liberální**. Stěžejní je dlouhodobá příslušnost ke státu s nímž se musí ztotožňovat všichni jeho obyvatelé.

Naopak podle středoevropského a východoevropského vnímání národa je etnická a tedy i národní příslušnost člověku dána při narození a dědí se po předcích. Dlouhodobý pobyt na území státu nehraje roli. Národ je chápán jako svazek lidí se stejným jazykem, resp. stejným náboženstvím. Toto vnímání národa je nazýváno **kulturní**.

Občanské nahlížení národa založené na kontaktu různých etnik a jejich splynutí s převládající kulturou nepřináší vždy kladné výsledky. Problémy nastávají při neztotožnění části obyvatel se státem, kdy dominantní národ se vnímá na politickém principu a menšina na kulturním (to dokládá např. zánik Jugoslávie). Dva lidé patří ke stejnému národu tehdy, sdílejí-li stejnou kulturu a uznají-li se navzájem za příslušníky téhož národa. Příslušnosti k národu se učíme při zapojování do společnosti osvojováním hodnot, norem a zvyků v rodině a ve škole. Národ je tedy jen naučenou představou lidské mysli, ale ta podvědomě spojuje příslušníky národa a dává jim pocity odpovědnosti za druhé a odlišnosti od nečlenů. Přitom je národní příslušnost velmi přizpůsobivá, ovlivňují ji historické dědictví, společenské a hospodářské změny, nebo nástup nových politických a kulturních špiček.

Nacionalismus

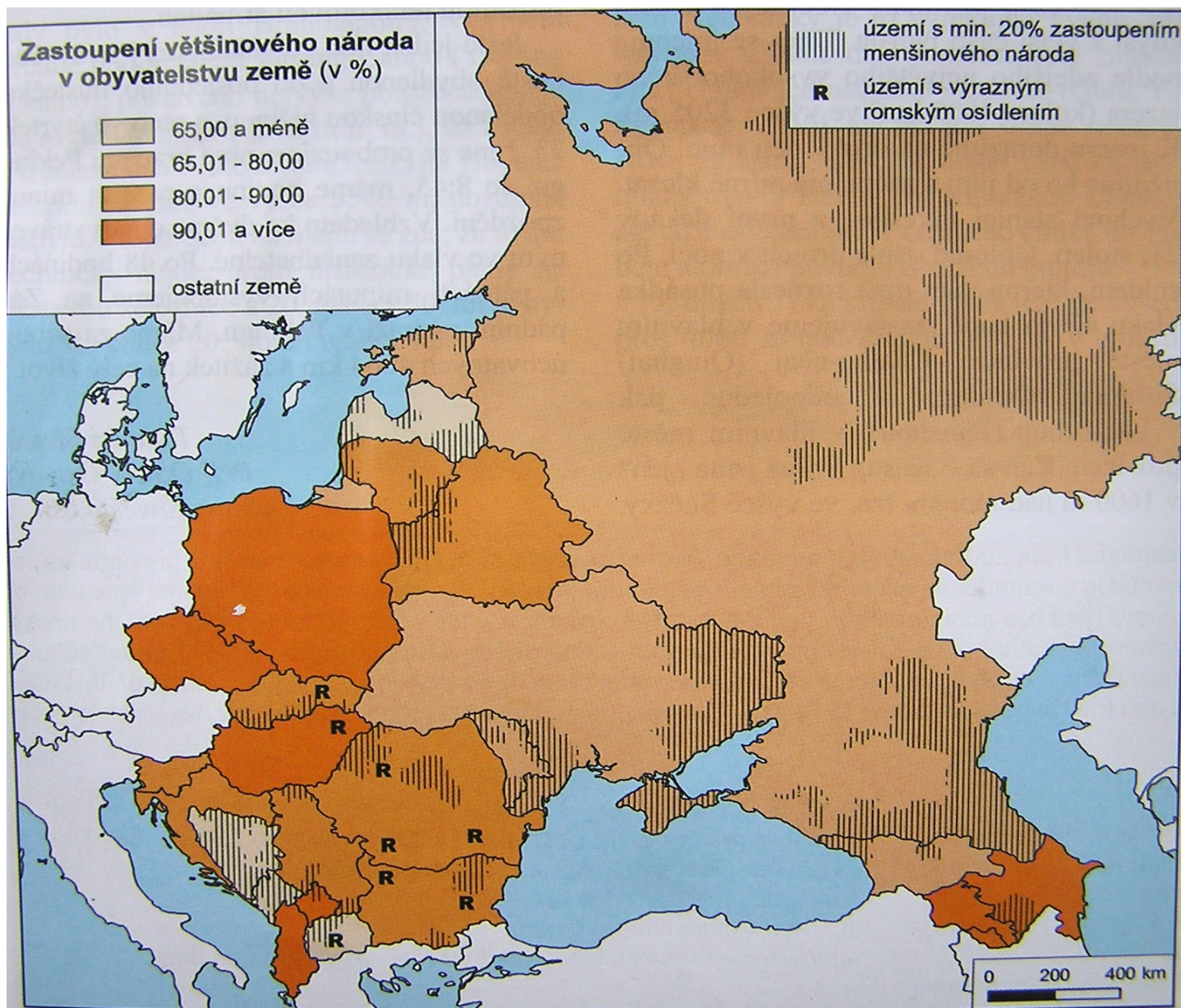
Nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musejí být shodné. Národní citění je pocit zklamání nebo hněvu nad neexistencí takového uspořádání, nebo naopak pocit radosti nad jeho dosažením.

Potřeba souladu národní a státní hranice souvisí s tzv. Vysokou kulturou. Lze ji zachytit jako jeden způsob dorozumívání v hranicích státu. Stát jej zajišťuje prostřednictvím jednotného vzdělávacího systému a dalších kulturních institucí (např. muzea, divadla...). Po ukončení školní docházky jsou příslušníci národa schopni dorozumívat se výrazy s jasným výrazem a pohybovat se ve společnosti. Přitom nejde jen o jazykové sdělování, ale také o podobnou interpretaci okolního světa a vybavení základními vzorci chování, znalostmi a dovednostmi.

Útlak původní regionální kultury cizí vysokou kulturou vede ke vzniku nacionalismu. Procesem národního obrození je původní regionální kultura přetvořena v regionální vysokou kulturu. Následně vznikají hnutí bojující proti slučování odlišných etnik do jednoho politického národa. Jejich požadavky jsou vlastní nezávislý stát s nezávislou národní kulturou, vlastní hospodářskou politikou a úplnou společenskou strukturou. S

dosažením nezávislosti a shodnosti státní a kulturní hranice dochází k útlumu nacionalismu, v opačných případech pak jeho dalšímu rozvoji.

Shrneme-li rozličné přístupy ke studiu nacionalismu, dá se tvrdit, že nacionalismus vede ke vzniku moderního národa, tak jak jej známe dnes. Etnické a později národní rozdíly jsou ale nedílnou součástí lidské historie. Požadavek shodnosti politických a kulturních hranic zůstává nadále platný, neboť stát je jediný schopný udržovat jednotnou vysokou kulturu. S ní se potom ztotožňují jeho občané. V globalizovaném světě je uvědomění jedinečnosti vlastní kultury důležité. Jednotná globální kultura totiž nemůže úspěšně existovat, byla by šedivá fádňá a nikdo by se s ní neztotožňoval.

Obr. 1: Národnostní složení států střední a východní Evropy v období 1999–2006. Zdroj: statistické úřady jednotlivých zemí